

Přehled operací Balkánské války 1912—13.

I.

Když dne 9. října 1912 Černohorci zahájili válku s Tureckem, potřásali mnozí evropští kritikové nedůvěřivě hlavami: nejmenší ze čtyř státek, které sloužily spíše za látku politických klepů než byly brány vážně, dovoluje si provokovat tureckého souseda, který dosud z každé války vyšel aspoň čestně. Ale balkánští národové nebyli dětmi; znali lépe své bývalé utlačovatele než Evropa, jež neznala řádně ani těchto čtyř malých království, a výsledek jim dal zcela za pravdu. Balkánský svaz se stal najednou obávanou jednotkou evropské síly a proto některé velmoci pojalý myšlenku, že musí býti zničen buď jak buď. Skutečně se jim to pak podařilo, bohužel. Neboť kdyby Balkánský svaz byl potrval, sotva by se byla evropská válka tak protáhla a zejména s Rakousko-Uherskem by to bylo skončilo velmi záhy. Na neštěstí politická krátkozrakost vehnala jednoho z kontrahentů do náruči nepřátel a plody vítězství z roku 1912—13 byly aspoň na čas ohroženy.

Balkánská válka, jejíž stručné studium je obsahem tohoto článku, je zajímavá z několika důvodů. Předně je předchůdcem války světové a její účastníci bojují zbraněmi naprosto moderními, jež se v ní též osvědčily. Dále je to válka koalice proti centrální, jednotné mocnosti. Ovšem mocnost ta nemá svých bojových prostředků pohotově a soustředěných. Strategicky se rozpadá balkánská kampaň proti Turecku na dvě hlavní části, podle polohy bojišť. Rhodopské pohoří dělí balkánské válčiště ve dvě části: západní a východní. Západně od Rhodope bojuje Turecko na vnitřních liniích snášeje soustředný útok Srbů, Černohorců, Řeků a z části i Bulharů; východně od Rhodope má Bulharsko proti sobě nepřitele, jenž se dá zdolat jen frontálně, jsa nad to opřen o své hlavní město, kam jdou všechny jeho posily z rozsáhlých území mimoevropských.

S toho stanoviska dlužno posuzovati veškeré operace. Na východě boj bulharské armády s částí tureckých vojsk, která jsou však schopna zesílení, nebudou-li brzy potřena; na západě soustředný postup čtyř spojenců proti nepříteli, jehož zdroje mužstva i materiálu jsou tam omezeny, jenž stojí výstředně od své hlavní základny, malasijské, a jemuž nad to námořní spojení je odříznuto řeckým loďstvem, jež ovládá moře. Tím lze již předem pochopiti různý výsledek na obou částech válčiště: výsledek absolutní na západě, ale jen polo-
vičatý na východě. A přistoupí-li k tomu ještě nevaživost evropských mocností a jejich větší zájem na některých částech západního bojiště

(Albanie, jaderské pobřeží), poznáme, že z příčin takto kombinovaných musila vzniknouti zápletky, jakmile všichni čtyři spojenci nestáli s důslednou solidaritou a vzájemným pochopením při sobě a jako jeden muž proti Evropě.

II.

Mobilisace spojenců: Srbů, Černohorců, Bulharů a Řeků začala se dne 1. října (u Černé Hory již 30. září) a Turecko vypovědělo válku Svazu dne 17. října; s Černou Horou bylo ve válce již od 8. Obě strany nemají ze svých mobilizačních center daleko ke hranicím, ale přece je mezi oběma jistý rozdíl. Byla-li strategie pro spojence jaksi již předem dána jejich zeměpisným položením, naskytovaly se Turecku dvě možnosti: považovat buď thrácké nebo makedonské bojiště za důležitější a podle toho provést koncentraci armád. Bylo již předem patrné, že Turecko nemůže počítati se všemi svými silami. Vojska III. a IV. armádního inspektorátu (Erzindžan a Bagdad) nebyla vůbec schopna převozu do Evropy, nejsouce s ní spojena drahou; také doprava anatolských oddílů byla obtížná a pomalá. Turecko se musilo tedy v podstatě spolehnout pouze na své evropské jednotky, které podléhaly I. a II. inspektorátu a obsahovaly sedm armádních sborů po třech divisích a tři samostatné divise nyzamů*) — nepočítaje sbor damášského — a několik divisí redifů, jež byly samostatně organizovány. Je známo, že reorganizaci turecké armády nedlouho před válkou provedla německá misie, v jejímž čele byl maršál v. d. Goltz; jemu tedy dlužno děkovati za to, že turecká vojska byla na obou bojištích celkem stejně rozdělena a že Turci nepojali správné myšlenky, vybrati jedno z nich za hlavní a snažiti se tam dosáhnout rychlého úspěchu. Generalissimem tureckým byl Nazım paša.

Spojenci vedeni jsouce zdravým strategickým smyslem domnívali se, že Turci budou se v Thrakii jen bránit a hlavní váhu přeloží na bojiště makedonské, jež i politicky bylo důležitější, neboť i Srbové i Bulhaři si na ně dělali hlavní nároky a také řecké pretence se nesly do Thessalie a Epiru. Bylo tedy v původní válečné smlouvě, která byla doplněním smlouvy politické z února 1912, stanoveno, že Bulhaři pošlou spojencům 100.000 mužů pro operace v Makedonii, omezí se v Thrakii spíše na defensivu. Když však začala mobilisace, zdálo se Bulharům, že budou mít proti sobě příliš silnou armádu a tak poskytli pro operace do Makedonie pouze jednu divisi, nasadivše devět desetin své zmobilisované armády východně od Rhodope. Ve skutečnosti stály pak v Thrakii tři armádní sbory turecké, jakož i většina sboru čtvrtého; část jeho jakož i tři samostatné divise nyzamů spolu se třemi dalšími evropskými sbory operovaly v Makedonii, v Epiru a v Albanii proti ostatním spojencům. Turecká divise má 9 praporů pěchoty a prapor střelců, s dělostřelectvem a ostatním celkem sotva 10.000 mužů; sbor má pravidlem 3 divise.

Turecko zmobilisovalo do polovice října celkem asi 350.000 m. a jeho vojska byla strategicky rozložena takto: V Makedonii pod vrchním velitelstvím Ali Rıza paši se nalézalo: V kotlině vardarské, hlavním to pravděpodobně jevišti operací, byly pod velením Zekki paši tři armádní sbory (8 divisí) a šest divisí redifů; na Strumě pod Ali Nadirem byly čtyři divise; v Thessalii Hassan Tahsyn velel

*) Nyzam = aktivní armáda (21–23 let), ychtyat = rezerva aktivní armády (24–29 let), redif I. kategorie = zeměbrana (30–38 let), redif II. = náhradní rezerva (21–28 let), mustachfyz = domobrana (38–45 let).

dvěma divisím, v Epiru Essad paša rovněž dvěma divisím; v Sandžaku byly tři divise nyzamů a kolem Skadru a v Albanii pod Hassanem Rizou a Essadem divise nyzamů a divise redifů. V Thrakii vedle divise kirždalské byly čtyři divise v Drinopoli pod Šukri pašou a pak se tvořila tam mezi Cařihradem a Lüle Burgasem t. zv. východní armáda (tři sbory cařihradské a část sboru drinopolského); k tomu sbor jezdeckta. Vrchní velení na východním bojišti měl Abdullah paša.

Bulharsko postavilo do pole svých devět divisí, k nimž z přebytku rezervistů a mužstva druhé výzvy připojilo dvě nové, vedle toho divisi kavalerie (18 eskadron, ale bez artilerie). Bulharské divise se skládaly ze tří brigád, pluk ze čtyř praporů, měla tedy divise 24 praporů vesměs o 1000 puškách i více; lze ji tedy považovati za armádní sbor. Děla měla divise 54 kusů, z nichž bylo 36 nových rychlopalných systému Schneiderova a 18 starých Kruppových. Na počátku války lze bulharskou divisi odhadnout dobře na 30.000 mužů, poněvadž některé setniny měly až 300 m.; celkem postavili Bulhaři asi 340.000 mužů první výzvy. Vojsko to bylo rozděleno na čtyři armády: I. Kutinčev (2 divise), II. Ivanov (dvě divise a kavalerie, později odloučená), III. Dmitrijevič (3 divise), pro operace v Thrakii. V Makedonii měl Todorov (1 divise) spolupracovat se srbskou II. armádou; vedle toho na Ardě, v jižní Thrakii, operoval gen. Kovačev proti tureckým vojskům Yavera paši jižně od Plovdiva na Kirdžali. Chefem generálního štábu byl gen. Savov.

Srbsko zmobilisovalo též na 300.000 mužů; více než původně zamýšlelo. K jeho pěti aktivním divisím I. výzvy přibýlo pět nových divisí II. výzvy se stejnými jmény, vedle toho divise jezdeckta o 16 eskadronách a dvou bateriích a pěší brigády moravská a javorská, mimo několik jiných nových jednotek. Srbská divise I. výzvy má 4 pluky po 4 praporech, k tomu 36 děl vesměs rychlopalných, soustavy Schneiderovy, a 20 kulometů; dohromady přes 18.000 m. Divise II. výzvy měla 12 praporů a pouze 12 rychlopalných děl a 14 kulometů, celkem asi 14.000 mužů. Vojska byla rozčleněna na čtyři armády: I. korunní princ Alexander, nynější panovník, 5 divisí a kavalerie, II. Stepanović (1 divise a 7. bulharská divise), III. Janković (3 divise a samostatná brigáda moravská), IV. Živković (1 divise), vedle toho samostatně operující brigáda javorská. Chefem hlavního štábu byl gen. Putnik.

Řecko se zúčastnilo války se čtyřmi divisemi aktivními a čtyřmi rezervními, jež se však nelišily od aktivních; sedm osmín jeho armády vedl diadoch Konstantin (nyní odstoupivší král) do Thessalie; jedna divise pod gen. Sapundžakisem měla operovat v Epiru na Janinu. Řecké divise byly po devíti praporech pěchoty a 1—2 praporech myslivců (evzoni), k tomu 32 děl Schneiderových; armáda byla zorganizována francouzskou missí již od r. 1908 a čítala asi 110.000 mužů.

Černá Hora, jejíž miliční armáda byla nejrychleji zmobilisována a zahájila operace deset dní před ostatními spojenci, postavila do pole asi 31.000 m. ve čtyřech divisích, z nichž první o 3 brigádách vedl gen. Martinović (jižní skupina), druhou a třetí (5 brigád) korunní princ Danilo (střední skupina) a čtvrtou s dalšími dvěma samostatnými brigádami (4 brigády) gen. Vukotić (severní skupina). Dělostřelectvo černohorské bylo nehomogenní, z části zastaralé a neosvědčilo se valně.

Celkem šlo do pole se strany spojenců přes 750.000 m., bylo tedy jejich vítězství zajištěno, nepodařilo-li se Turkům dosíci příznivého pro sebe rozhodnutí aspoň na jednom z hlavních bojišť.

III.

N á s t u p spojeneckých armád byl přímo dán zeměpisnými podmínkami. Srbsko a Černá Hora na jedné, Srbsko a Řecko na druhé straně mohly operovat soustředně. Naproti tomu Bulhaři byli odkázáni pouze na jeden směr a na vlastní síly, aspoň pro počátek kampaně. Na severu byl hlavním cílem spojenců Sandžak, kam obráceny armáda Živkovićova, jenž z nástupového prostoru u Užice a Kraljeva měl operovat na Sjenicu a podat ruku Černohorcům, kteří postupovali na Berane, Bělopolje, Plevlje a Prepolje. Hlavní černoohorská armáda se však měla obrátit na Skadar, jenž byl dávným politickým cílem Černé Hory, a to po obou stranách skadarského jezera (gen. Martinović a následník).

Srbsko tušilo hlavní tureckou koncentraci v Makedonii na Ovčím poli, v krajině Veleš—Štip, kam též dirigovalo svoje dvě armády: hlavní pod korunním princem přes Vranju na Skoplji a vedlejší (Stepanovićovu) přes Küstendil a Kratovo. Jankovićova armáda měla podporovat rychlý ústup turecký na jih, operujíc z Kuršumlje přes Merdarský pas na Prištinu, Ferizoviće a Prizren. Turci měli být buď zatlačeni do Albanie a k moři, aneb po Vardaru na Soluň, kam se měl obrátit též princ Konstantin, jakmile se mu podařilo překonat turecký odpor v Thessalii, ovšem jen v tom případě, že se Turci vyhnuli na Soluň; mohli ustoupiti totiž také na Bitolj. Ústup Turků přes Rhodope, drahou vedoucí přes Šěr, měl zameziti bulharský generál Todorov, postupující přes Džumu údolím Strumy taktéž na Soluň. Turecká armáda makedonská byla tím sevřena se tří stran; neohrožena byla toliko od moře Jaderského v nehostinné Albanii a v divokém severním Epiru. Řecké gros mělo zahájit postup z Larissy na Vodenu a Veriu; odtud, jak řečeno, buď na Soluň, nebo na Bitolj, podle toho, co učiní hlavní turecká vojska. Divise, překročivši hranici u Arty, měla postupovat na Janinu, na níž si Řecko činilo nároky. Tak západní bojiště bylo téměř stejnoměrně rozděleno mezi spojence. Bylo patrné, nepodaří-li se Turkům zvítězit v rozhodné bitvě proti Řekům nebo Srbům, že celá makedonská kampaň je pro ně ztracena, poněvadž pak jim zbývala volba buď kapitulovat někde u Soluně se zády k moři, nebo se nechat rozprášit do Albanie, kde po částkách byli by bývali rovněž zajati. Strategicky byli tedy Turci na makedonském bojišti nuceni přímo okolnostmi využití vnitřní linie a vybojovat rozhodnou bitvu s jednou z hlavních armád (t. j. řeckou neb srbskou) dříve, než koncentrickými operacemi spojenců na vnějších liniích budou obklíčeni. Kdyby turecká mobilisace byla bývala rychlá, armáda pohotově a hojně zásobena a zejména také dobře vycvičena a vedena, mohlo se tak státi; k tomu konci ovšem bylo by bývalo třeba zadržeti Jankovićovu armádu na Ibaru, dokud nebyla hlavní bitva probojována. Ale Turci toho nedovedli, jako Benedek r. 1866 rozptýlili svoje sbory proti různým protivníkům a nikde na rozhodném místě nedosáhli pak potřebné většiny. Mimo to jejich formace druhé linie (redifové a mustachfyz) se ukázaly velmi málo cennými; redifové z velké části utíkali panicky, jakmile začala pracovati přesná srbská a řecká dělostřelba.

Bulhaři měli před sebou jediný hlavní cíl: porazit všecko, co mohli postavit Turci východně od Rhodope, po obou stranách Marice. Vedle generála Todorova, o němž již učiněna zmínka, měl jižně od Rhodope operovat Kovačev, jenž zároveň měl obsaditi jižní pobřeží thrácké, a všechny ostatní armády musily svoje úsilí soustřediti na

rychlé rozhodnutí ve střední Thracii. Poněvadž Bulhaři měli takřka přede dveřmi svého postupu silnou, moderně vybudovanou pevnost drinopolskou, byli nuceni věnovati jí jednu armádu jdoucí po Marici (Ivanov); druhé dvě armády měly pak přes Novou Zagoru a Stranžu postoupit na Lozengrad a na řeku Ergene, kde se tvořila hlavní turecká massa, přivozy z Gallipoli, Rodosta, Silivri, Cařihradu a Midie. Operační prostor pro Bulhary — severně od řeky Ergene — byl dosti úzký; na strategický obchvat se nedalo myslit v prostoru mezi Midiu a Lüle-Burgasem, a nepřekročila-li bulharská armáda Ergene, neslibovala pouhá frontální bitva úplného vítězství, leda že by byla turecká armáda bývala prolomena. Pouhé zatlačení Turků směrem k Cařihradu vydalo sice Drinopol na pospas oblehatelům, ale neskýtalo naděje na potření polní armády, která mohla být stále od Cařihradu a z Asie zesilována.

IV.

Proberme nyní válečné operace každého ze spojenců. Černá Hora zahájila nepřátelství dne 9. října. Princ Danilo se II. a III. divisi, dohromady s 13.000 muži táhne na Podgoricu a vezme na cestě drobné turecké tvrzky a sruby. Brigádýr Martinović s I. divisi o 8000 mužích operuje na Virpazar a Vukotić s hlavní částí IV. divise do Sandžaku. Jeho 9 brigáda brzy vítězně obsadí Plevlje, spolu s Javorskou brigádou srbskou a zatlačí zbytky Turků do Bosny; čtvrtá divise vezme po bojích Peć (30. X.).

Následník dospěje ke Skadru 21. října. Tam zatím přičiněním dvou udatných tureckých velitelů byla připravena tuhá obrana. Guvernér pevnosti Hassan Riza bej spolu s velitelem elbassanské divise redifů Essadem pašou zorganizují brannou moc celého území, celkem asi 30.000 mužů (24. divisi nyzam, ostatní redify a mustachfyz).

Martinović dne 26. října podnikne útok na Bardaňolt, aby obklíčení pevnosti bylo úplné, ale dne 30. jsou Černohorci odrazeni a zatlačeni přes řeku Kiri. Jižní skupina následníkovy nemohla pro deště na levém břehu Bojany kupředu; 3. brigáda útočící na Medvu a Lješ byla několikrát poražena. Vukotić 10. listopadu, vykonav svůj úkol v Sandžaku, táhne také na Skadar, kam přibude 19. listopadu. Den před tím přibude srbský gen. Janković, jehož armáda byla rozdělena po bitvě u Kumanova a z velké části poslána na pomoc Černé Hoře; teprve jeho pomocí vzali Černohorci 16. listopadu Medvu a 18. Lješ. Martinović vytáhne pak též proti Taraboši, hlavnímu to opěrnému bodu obhájců od Skaderského jezera, a tak v polovici prosince je u Skadru soustředěna celá černohorská armáda a dvě srbské divise (Šumadija I. a Drina II.), celkem přes 40.000 mužů.

Poněvadž bylo zatím mezi Bulhary a Srby — s jedné a Turky s druhé strany uzavřeno příměří, zastavily se též operace u Skadru a teprve 2. února 1913, po uplynutí příměří, byly znovu zahájeny. Ve dnech 7., 8. a 9. února byl hlavní útok Srbů a Černohorců na skaderská opevnění Taraboš, Brdicu a Malý i Velký Bardaňolt. Černohorský útok na Taraboš jakož i srbské útoky na Brdicu odraženy, ale Černohorci dobudou velkého Bardaňoltu (s pomocí srbského dělostřelectva), ovšem se značnými ztrátami (Černohorci asi 5000 padlých a raněných, Srbové asi 2000; Turci rovněž na 2000), přes to, že opevnění byla jen rázu polního a permanentní byly vlastně jen drátěné překážky v obvodu 25 km kolem pevnosti. Též turecké baterie měly jen polní ráz (celkem asi 89 děl, mezi nimi pouze 6 12cm houfnic a 18 15cm děl staršího vzoru). Obléhačí armády měly hrubších

děl jen 57, z nichž jenom 5 srbských moderních 12 cm oblehacích děl se hodilo ke svému účelu.

Srbové sice na naléhání Černé Hory vyšlou v březnu ze Soluně další pomoc na řeckých lodích pod velením gen. Bojoviće, jenž spolu s Černohorci připraví na 13. dubna 1913 nový, všeobecný útok, ale na zakročení velmocí se ho musí vzdát a tak Skadar až do konce války zůstal neztečen; Essad paša kapituloval teprve 23. dubna z hladu a byl propuštěn se vším mužstvem a se všemi zbraněmi. Pouze Černohorci vstoupili do města, musili však je na nátlak velmocí, které zatím prohlásily samostatnost Albanie, v několika dnech vykliditi. Srbové již dříve byli nuceni odtáhnout z pobřeží, poněvadž Rakousko-Uhersko ve své krátkozrakosti se příkře postavilo proti tomu, aby jim byl dán přístup k moři. Quos vult perdere, dementat.

Srbsko mělo před sebou, jak již řečeno, gros turecké makedonské armády. Na jeho úspěších záležel vlastně zdar celé operace v Makedonii a tím valná část výsledků války. Kdyby Srbové nebyli s vojsky Ali Rizových tak dokonale zúčtovali, nebyla by se válka pro spojence skončila tak šťastně, neboť Turci držíce se na všech bojištích, byli by jistě vynutili u evropské diplomacie, z většiny jim nakloněné, mnohem příznivější podmínky. Ale srbská armáda to byla, která vlastně rozhodla válku. Živković se šumadijskou divísi II. výzvy a javorskou brigádou v brzku opanuje Sandžak, kde se spojí s Černohorci; Stepanović s timockou divísi dne 24. obsadí Stračin a Kratovo a 7. divíse bulharská pak Kočanu, Pehčovo, Krapnik a gros její dospěje k Nevrokopu. Dne 26. Stepanović porazí díly V. tureckého sboru, jenž před tím už se účastnil bitvy u Kumanova, a pak poslán s timockou divísi I. výzvy a dunajskou II. výzvy a těžkým armádním dělostřelectvem k Drinopoli. Janković poraziv redifní divísi gorskou u Prištiny obrátil se pak z Ferizovićů na Prizren, ale po kumanovské bitvě odevzdá korunnnímu princí moravskou divísi II. výzvy a s oběma zbylými podnikne svízelný pochod Albanii k jaderskému pobřeží. Bohužel srbské: t h a l a s s a, t h a l a s s a! bylo zakřiknuto Evropou, poštvanou Rakouskem, a Srbové se musili omezit na pomoc při obléhání Skadru (sbor Bojovićův o 24 praporech).

Veliký úspěch čekal však armádu korunnního prince, jehož předvoj po několika úspěšných pŕtkách narazil dne 23. na Turky u K u m a n o v a. Ali Riza, který byl špatně informován o postupu a síle spojenců, začal ofensivu nepřipravené a nesoustředěné své armády (3 sbory a 6 divísi redifů) od Štipu na sever. Srbové čekali hlavní srážku s nepřítelem na Ovčím poli a myslili, že tam Turci postaví velkou většinu svých makedonských vojsk; proto také nemajíce dostatečných přezvědů postupovali dost pomalu a první den, 23. října, setkavše se s nepřítelem, považovali jej pouze za zajišťovací vojska, za nimiž teprve bude hlavní postavení turecké armády. Proto korunnní princ čekal, až Stepanović vystoupí z průsmyků a bude moci operovati s ním koncentricky. První armáda měla v první linii jen tři divíse (dunajskou I., drinskou I. a moravskou I.); její artilerie z velké části se opozdila v obtížném terénu. Turci však se ženou do ofensivy, podceňují Srby a doufajíce patrně poraziti I. armádu dříve, než dojde Stepanović, jenž stál dosud na linii Stračin—Kratovo (35 km od Kumanova), zdržován slabšími oddíly tureckými. Zekki paša soustředí zesílený VII. sbor (Fethi paša) od Skoplje a spolu s ním i částmi VI. sboru Džavidova a redifními jednotkami zaujme postavení u Kumanova a zahájí dne 23. u Stariny—Nagoričiny útok na srbské levé

křídlo (dunajskou divisi I. výzvy), podporované jezdeckou divisi prince Arsena, posunutou na Vojník, kde se objevily hraniční oddíly turecké ustupující před Stepanovićem. Srbské postavení bylo — mezi dvěma ohni — jednu chvíli dosti obtížné, neboť drinská divise se nemohla dosti dobře rozvinouti a na pravém křídle moravská divise I. výzvy byla rovněž Turky napadena u Slopčan a Gorních Koňar. Srbové tedy ve dne zůstanou v obraně; v noci pak dospějí na bojiště čelí timocké a dunajské divise II. výzvy, jakož i těžké dělostřelectvo. Ale také Turci obdrží posilu VI. sboru a snad i části sboru V. (Kara Said), který dosud stál proti Stepanovićovi a Todorovu.

Dne 24. ráno nastane všeobecný postup Srbů. Na západě moravská divise postupuje od 5. hod. ranní a již v 10 hod. jsou tam Turci poraženi a ustoupí na Režanovce, odkud ve 2 hod. jsou definitivně zahnáni na útěk jmenovanou divisi, k níž se připojil 13. pluk z timocké divise II. výzvy. — Ve středu drinská divise I. výzvy útočí od 5. hod. ranní; srbskému dělostřelectvu se po velkých námáhách podaří obsadit Nikuljanský Vis, kde zřídí dlouhou linii 12 baterií; v 11 hod. začne účinná dělostřelecká příprava a v poledne pěchota vezme klíč tureckého postavení na cote 650. Tím je bitva rozhodnuta. Turecký střed ve 2 hod. odpoledne se nalézá na zmateném útěku. Na levém křídle se nepodařilo dunajské divisi a kavalerii, octnuvším se mezi dvěma ohni, dosáhnouti vytčených cílů; musily se napřed omezit na obranu a teprve útokem jednoho pluku (18.) se uvolnily; Turci sice při všeobecném útěku ustoupili, ale divise nedosáhla Zubovců, jak jí bylo určeno. Ve 2 hod. odp. byl tedy dvoudenní boj rozhodnut. Turecký sbor VII. prošel, vlastně proběhl na útěku Skoplji a VI., jenž ani celý nezasáhl do boje, prchne na Veleš a Štip, kde se však nezdrží; oba sbory, k nimž se později přidal i V., ustupují dál k Bitolji. Dne 26. korunní princ obsadí bez boje Skoplji — cizí konsulové vyjedou mu naproti žádající ho, by ochránil město před drancujícími Turky — a dne 30. Stepanović dospěje do Štipu. Teprve po několika dnech a ze spousty ukořistěného materiálu objeví se Srbům rozsah turecké porážky, která se odehrála na šířce asi 21 km, takže na divisi připadlo průměrně 7 km a na délkový metr asi 2 muži. Turecké ztráty činily asi 12.000 padlých a raněných, srbské asi 4500; kořist bezprostředně po bitvě činila 61 děl a 11 kulometů, poněvadž Turci nechávali přípřeže stát sotva 300 kroků od linie, takže všechny potahy byly po bitvě již postříleny a děl nebylo lze odvézt. Ještě více bylo pak ukořistěno ve Skoplji a při pronásledování. (Dopis Zekkiho paši Ali Rizovi z 25. mluví o ztrátě 150 děl.)

Kumanovské vítězství, jehož velikost se objevila teprve později, jakož i bitva na Karaagači, kterou začali Bulhaři bojovat 29. října, vedly Srby k přeskupení branných sil. Jankovićova armáda mohla být oslabena a Stepanovićův úkol na bojišti makedonském byl vykonán; ke stíhání Turků stačilo vojsko korunního prince. Divise timocká I. a dunajská II. výzvy poslány se Stepanovićem a těžkým dělostřelectvem k Drinopoli, aby uvolnily jednu bulharskou divisi; divise moravská II. výzvy a moravská brigáda připojeny k armádě korunního prince, jež nyní vzrostla na 5 divisi a jednu samostatnou brigádu, vedle divise jezdecké. Následník zahájí ihned pronásledování poraženého nepřitele, jenž se VI. sborem ustupuje přes Veleš na Prilep, s V. přes Krivolak na Prilep a se VII. na Tetovo. Dne 1. listopadu nastane nový srbský postup. Čtyři divise z prostoru Skoplje — Veleš na Prilep, moravská divise II. výzvy ze Skoplje na Tetovo a na Gostivar. Tato divise stíhající VII. sbor turecký dospěje dne 31. října

vise uživše horských baterií jako plukovních děl — první to pokus toho druhu — dunajská divise však ve svém postupu na Mogilu a Trn je zaražena, takže ani řeka Šemnica ani Crna v dolním toku nejsou dosud pěchotou překročeny. Za to moravská divise II. vezme silnou posici oblakovskou za řekou Šemnicou, stlačivši tím levé křídlo turecké a postoupí až na Kočiště na Kjeromarické hoře, obsadí zároveň cestu na Ochridu. Zekki, sraziv svoje sbory, pokusí se ještě o odpor u samé Bitolje, ale dne 17. ráno překročí moravská I. a drinská divise řeku Šemnicu na mostě zhotoveném u Kabalavci; Džavid paša se pokusí proniknout se svým sborem mezi Prevolcem a cote 1150 na Ochridu; moravská divise II. mu v tom zabrání, ale Džavidovi se podaří uniknout do peristerských hor, kde je pro chvíli bezpečen; Fethi paša nalezen pak při pronásledování mrtvů u Rezny. Drinská divise obsadí Kjeromaricu. Mezi Bitoljí a Crnou uniknou pak na jih poslední zbytky Kara Saída, poněvadž dunajská divise se nedostane přes řeku, dokud nejsou od Dobromiru těžkou artilerií umlčeny turecké baterie východního úseku, pak teprve obsadí cote 821 u Bitolje. V noci rozprášené části turecké armády prchnou na jih, ale několik jejich praporů je se zbytky dělostřelectva zachyceno u Mečetli kavalerií a drinskou divisi II. výzvy, jež po obsazení Bitolje (ráno 19. listopadu) postoupily na jih. Jezdeckto obsadilo Florinu ještě dne 20. listopadu.

Bitva u Bitolje byla proponována jako veliká obkličovací akce, při níž měli z jihu účinkovati Řekové (V. divise); uvidíme ihned, proč se to nepodařilo. Přes to srbské vítězství bylo úplné; turecká armáda makedonská přestala existovat; Srbové obsadili všechny důležitější body na západ od Bitolje (21. XI. moravská divise II. Resnu, 22. kavalerie Ochridu, 23. Strugu). Moravská II. divise dospěla až do Elbasanu, jež obsadila 6. prosince.

Generál Putnik, jenž dosud dělal všechny dispoice pro srbskou armádu — praví se, že vůbec vypracoval celý operační plán pro všechny spojence — byl povýšen na vojvodu (maršála).

Pro Srby byla válka nyní vlastně skončena. Vardarská armáda turecká nyní zmizela; co zbylo, byly jen zbytky bez zásob a střeliva, jež se uchýlily do nepřístupných hor a pomalu se pak vzdávaly Srbům; část protloukla se přes Goricu do Janiny (Zekki). Poněvadž i Řekové byli se svou prací v západní Rumelii hotovi, Bulhaři pak stáli u Čataldže, přistoupili spojenci — vyjímaje Řeky u Janiny — dne 3. prosince na návrh příměří, jehož podmínky byly:

a) armády zůstanou ve svých posicích, b) Drinopol, Janina a Skadar nebudou zásobeny, ale Bulhaři u Čataldže budou smět drahou přes Drinopol dopravovat z vlastní zásoby, stejně jako loďmi po Černém moři, c) dne 13. se začne v Londýně jednati o mír.

V.

Řekové soustředili hlavní svoje úsilí na dobytí Soluně na níž si dělali nároky. Postup diadochův nastal dne 18. října se 7 divisemi na Elassonu, zároveň gen. Sapundžakis s 8. divisi přeje hranici u Arty v Epiru a postoupí k Preveze, která byla prvním pevným bodem tureckým na cestě do Janiny. Cesta na Soluň mezi pohořími Olympem a Vermionem byla pouze jedna; na ní se musili Turci postavit na odpor. Z cesty té odbočovala u Serfidže cesta na Bitolji; odtamtud bylo se tedy třeba obávat bočního manévru tureckého, arci

nebyla-li jejich armáda tam poutána Srbskem. Bojiště epirské bylo odděleno a nemohlo mít vliv na operace v Thessalii.

Turecká vojska, stojící proti Řekům, skládala se ze dvou skupin: thessalské, jíž velel Hassan Tachsyn (generální guvernér soluňský, jinak analfabet), a jež obsahovala kozaňskou 22. divisi nyzam a dvě divise redifů, nasličskou a sěrskou, celkem sotva 30.000 mužů se 40 až 50 děl; a skupiny epirské pod velením energického Essada paši, zahrnující v sobě 23. divisi nyzam, redifní divisi janinskou a části redifních divisi elbasanské a adalijské, celkem asi 25.000 mužů zesílených několika tisíci Albánců a pevností Janinskou.

Po bitce u Elasony (19. října), která byla spíše jen přestřelkou, postavili se Turci řeckému postupu v cestu znovu u Serfidže 22. října, kde po jednodenním boji, dostav zprávu, že je obchvácen 4. řeckou divisí přes Metaxu na Rahovo, Hassan paša ustoupil. Korunní princ ihned následuje a ukořistí na cestě 22 zanechaných děl. Ale teprve 26. dojde ho zpráva, že Hassan s hlavním vojem ustoupil na Soluň, zanechá tudíž 5. divisi v Kozani, aby kryla levý bok řecké armády, a s ostatními 6 divisemi vyrazí směrem k Verii, kam dospěje v několika proudech 29. Téhož dne 5. divise postupující z Kozani na sever za odloučenými tureckými oddíly narazí u Kajalaru na ně a zatlačí je po boji na Nalbanköj. Dne 30. přejde hlavní armáda Vistricu a přes to, že došly zprávy, podle nichž Turci vyklidili posici u Jenidže Vardaru (Janice), dá diadoch postupovati v široké frontě a vskutku narazí dne 1. listopadu na celou moc Tahsynovu u Janice, celkem na 25.000 mužů se 24—30 děl. Turci se bránili po celý den, ale 2. XI. v 10 hod. dopol. nastoupí ústup k Vardaru, Řekové po odpočinku následují. Dne 7. listopadu stojí celá armáda — mimo 6. divisi, jíž se zlomil most — u Soluně, jezdecká brigáda posunuta na silnici vedoucí ze Soluně do Sěru, aby odřízla možný turecký ústup do tohoto místa. Turci se však už dalšího boje neodvážili a kapitulují prostřednictvím cizích konsulů dne 8. listopadu ráno v počtu 25.000 mužů se všemi zbraněmi a zásobami vydavše spolu město diadochovi. Příštího dne dospěl k Soluni též předvoj 7. bulharské divise (gen. Todorov) a žádal od Hassana Tachsyna vydání města, následkem toho mezi princem Konstantinem a bulharským divisionářem došlo 10. k dohodě, podle níž dostali též Bulhaři právo obsaditi část města a vešli do něho dne 11. hned po slavnostním vjezdu řeckého krále Jiřího, vedeni jsouce korunním princem Borisem a princem Cyrilem. Také Srbové, jak jsme již řekli, přišli o několik hodin později než Řekové.

Jestliže hlavní tato operace řecké armády prošla velmi lehce, nebylo tomu tak na jiných místech. Pátá divise (gen. Mathiopulos), jež postoupila z Kozani na sever a dospěla 1. listopadu do Sorovičeva, narazila při dalším postupu na silné turecké jednotky. Ali Riza paša, po tureckém ústupu od Kumanova, dirigoval totiž celý sbor Džavidův (tři divise nyzam a redifní divisi bitoljskou) zesílené zbytky několika jiných praporů a albánskými oddíly, celkem asi 30.000 mužů s 24 děly přes Florinu na jih, aby odřízl komunikace řecké armády. Mathiopulos, jenž se rozvinul na severu od Banice, viděl se 3. listopadu napaden se tří stran silnými kolonami tureckými a ustoupiv na Sorovičevo a Sotir byl dne 6. znovu poražen, přišel o polovic artilerie (asi 12 děl) a byl nucen po velkých ztrátách ve značném nepořádku ustoupiti až do Kozani. Turci však na štěstí nepronásledovali dále, poněvadž zatím Srbové zahájili energický postup na Bi-

tolji a Ali Riza stáhl rychle VI. sbor k tomuto místu. Nicméně tento energický čin makedonského velitele zachránil jeho armádu od úplného obklíčení u Bitolje, neboť není pochybnosti, kdyby 5. řecká divise nebyla utrpěla tak značné ztráty, zejména též děl, že byla by jistě při svém dalším postupu na sever uzavřela Turkům ústup na jih od Bitolje a z Bitolje byl by se stal pro ně Sedan.

Hlavní řecká armáda opustila Soluň 14. listopadu ve dvou proudech táhnouc směrem na západ, ponechavši ve městě pouze 2 divise. Zároveň 5. divise z Kožani, zesílená a opatřená novými děly, vyrazí na sever. Dne 18. svede u Nalbanköj potyčku s drobnými tureckými oddíly a obsadí pak Sotir; 3. divise odbočí na Kastorijské jezero, kam dospěje 23. listopadu. Spojená armáda pod velením následníkovým dospěje 22. do Floriny, ale přijde již pozdě, aby zabránila Džavidovi uprchnouti s částmi vardarské armády, poražené u Bitolje, přes Trnovo do Kapištice pod Presbou. Řecká kavalerie ukořistí u Peristeri pouze několik děl. Také všechna ukořistěná děla 5. divise, zanechaná Turky u Bitolje, jsou jí Srby vrácena. Třetí, pátá a šestá řecká divise spolu s brigádou jezdeckva pronásledují pak dál Turky přes Biklištu ke Korici, kde je v tuhém boji 18.—19. prosince porazí a jejich trosky zaženou z části do Albanie, z části do Epiru, kde se Zekki paša spojí s Essadem, zesílí tak janinskou posádku na 40.000 mužů.

Epirská kampaň protáhla se značně. Po několika neúspěšných útocích 8. divise padla teprve 1. prosince Preveza a skutečný postup na Janinu mohl být zahájen. Po pádu Soluně byly 2. a 4. a po vítězství u Korice také 1., 5. a 6. divise poslány k Janině, takže v polovici ledna, kdy se jednalo o mír, má Řecko u pevnosti již celou svou armádu, vyjímaje dvě divise, jež zůstaly v Soluni. Druhá divise, vyložená na břeh u Sti Quaranta, poražena však od Zekkiho u Paramythie dne 10. prosince a ustoupila. Poněvadž Řekové nepodepsali příměří z 3. prosince, obnoví, jakmile vykonají dostatečné přípravy, svoje útoky na pevnost. Dne 22.—24. ledna útočí čtyři divise na jižní frontu pevnosti, získají půdy a na pravém křídle proniknou až k překážkám před Bižani. Levé křídlo pak zatlačí Turky z posic jižně u Sveti Nikola. Dnem 23. ledna převzal diadoch vrchní velitelství v Epiru a vynasnaží se nyní vši mocí, aby dobyl pevnosti. Ale teprve užitím těžké artilerie a kombinovaným útokem od Bižan a St. Nikola podaří se dne 4. a 5. března docílit rozhodného úspěchu; postupem levého křídla (gen. Moschopoulos) byla nedobytná dosud turecká posice u Bižani obehedna a turecký odpor znemožněn; Essad paša nabídne tedy 6. března bezpodmínečnou kapitulaci, již se dočká asi 22.000 Turků do řeckého zajetí; pouze asi 10.000 mužů uprchne směrem na Sti Quaranta. Konstantin vjede 7. března slavnostně do Janiny. I pro Řeky jest nyní válka skončena.

VI.

Srbové a Řekové byli tedy počátkem jara zcela uspokojeni, ale i Bulhaři, kteří dosud nedosáhli rozhodujícího vítězství, zaznamenali o něco později znamenitý úspěch pádem Drinopole. Bulharská kampaň se vyvinula takto:

Rhodopská armáda (2. divise gen. Kovačeva), jež překročí hranice jižně od Plovdiva obsadí 22. října Kirdžali; turecký sbor Javera paši ustoupí před ní za Ardu a po delších manévrech, je odříznut od všech spojení s ostatními svými druhy, kapitučuje dne 29. listopadu u Merhamli.

Zatím hlavní bulharské armády postupují do Thrakie. I. armáda (1., 3., 10. divise) přes Jambol, III. (4., 5., 6. divise a jezdecktvo) přes Kaziklissu na Drinopol a Petru, II. armáda (8., 9. divise) po Marice na Mustafu Pašu. Turci stojí dne 21. října se 3 divisemi III. sboru na linii Lozengrad—Kujon-Gjaur, pak stojí I. sbor na západ, dále IV. stupňovitě nalevo dozadu od I. sboru, II. jest jako reserva u Jenidže k dispozici Abdullaha paši. Turecké velitelství zjistilo, že I. bulharská armáda táhne s jednou divisí na Seliolu, provedli tedy otočku své armády nalevo; tím se však jejich III. sbor dostal do bočné palby III. bulharské armády (4. a 5. divise) Dmitrijevy. Dne 23. října vzniknou tak boje u Eski Polos, Petry a Erikleru. Zároveň I. bulharská armáda (Kutinčev) srazila levé turecké křídlo u Seliolu—Gebeler, 3. divise pak odrazila turecký výpad z Drinopole u Kajpy.

II. bulharská armáda (Ivanov) bojovala zatím u Mustafy Paši. Hrubá bulharská artilerie zůstala pozadu, ještě za hranicí, poněvadž se nevědělo, kde ji bude dříve potřebl. Teprve po bitvě u Lozengradu byla celá stažena na severozápadní a západní frontu drinopolskou.

Bitva u Lozengradu (23. října) nezasluhuje vlastně toho názvu; byla to jen řada potyček s tureckými zajišťovacími oddíly; bitvu z ní udělal rakouský poručík Wagner, jenž byl tehdy zpravodajem „Reichspost“ a posílal o bulharských operacích fantastická líčení. Skutečná první bitva bulharská byla na řídce Karaagači ve dnech 28. října až 2. listopadu. Turci stáli se 3 sbory v prostoru Čorlu—Saraj hodlající útočiti směrem k Lüle-Burgas a k Vize; Bulhaři jižně od Lozengradu (III. armáda) a napravo odtud kolem Hasköj (I. armáda).*) Bulharská vůdčí myšlenka byla provést kol III. armády, jež se měla pohybovat jen pomalu, otočku II. armádou, která měla rychlými pochody zabočit napravo k Eski Baba a podejít Lüle Burgas, tím by levé turecké křídlo bylo obchváčeno. Ve skutečnosti se to však nepodařilo, poněvadž Turci nestáli dosud v čáře, kde byli předpokládáni. V několikadenní bitvě snažila se sice 10. bulharská divise armády Kutinčevovy obejít levé turecké křídlo jižně od Ergene, ale tento pohyb byl paralysován úspěchem pravého křídla tureckého (Mahmut Mukhtar), jež značně postoupilo, a teprve noční útok 6. divise armády Dmitrijevy přes Karaagač ve středu fronty na Sakyzkój způsobil rozhodnutí; Turci však ustoupili jen frontálně, nejsouce pronásledováni — bulharská kavalerie, jež se nalézala již pod Ergene, nebyla dobře vedena, neměla jezdeckých baterií a na místo aby se obrátila k severu, zatoulala se k Rodostu, jež obsadila 5. prosince — a unavená pěchota odpočívala na bojišti po tři dny. Bulhaři přiznávají, že je bitva stála na 15.000 padlých a raněných, vedle toho pro špatná sanitní opatření mnoho mužstva onemocnělo dysenterii. To mělo pak vliv na všechny další operace.

Když Bulhaři se tedy 5. listopadu dali na pochod, narazili (nehledě k potyčkám zadních houfů) dne 6. u Čereskój na větší turecká vojska a byli nuceni připravit se k novému útoku, tentokrát na připravené a dobře opevněné turecké posice u Čataldže. Ve dnech 17.—19. listopadu pak pokoušeli se prolomit tureckou frontu, chráněnou na obou bocích mořem, odkud dokonce ze zálivu Čekmedže byli postřelováni děly tureckých lodí. Zdá se, že tehdy

*) Pamatujeme, že turecký armádní sbor o 30 praporech není silnější než bulharská divise o 24 praporech, poněvadž turecké prapory mají jen po 800 mužích, kdežto bulharské nejméně po 1000!

bulharská armáda byla vysílena; útoku přes potok Katarči účastnilo se pouze 3½ divisi a dalších 3½ divisi nezasáhlo vůbec do boje. Snad fysický stav mužstva při naprosto nedostatečné sanitní kázni byl špatný, také počasí, které od počátku kampaně bylo deštivé, mělo naň nepříznivý vliv. Slovem, Turci odrazili všechny bulharské útoky a bitvu defensivně vyhráli. Bulhaři se sice zmocnili první den útoku tvrze Mahmudie a opevnění Karakolnoktu, ale byli zahánáni z nich tureckou dělostřelbou a Turci oba body zase obsadili. Následujícího dne jsou Bulhaři znovu odraženi a přinuceni ustoupiti přes Katarči, 19. pak ještě dále, až do Čataldže. Turci, zesilující se stále z Cařihradu, mají pak v prosinci u Čataldže již 6 sborů (asi 150.000 mužů), takže se vyrovnávají co do počtu Bulharům. Na dobytí Cařihradu není již možno pomyslit.

Nicméně celková válečná situace je taková, že sami nabídnou příměří, jež je uzavřeno 3. prosince s podmínkami již uvedenými.

Druhý bulharský cíl byl Drinopol, jež původně měla sevřít pouze armáda Ivanovova. Ale když se ukázalo, že turecký odpor na Karaagači je tužší, než se myslelo, byla 3. divise odeslána od Drinopole, ale zároveň ze druhé a třetí výzvy postavena divise 11., která pak umístěna na východní frontě pevnosti. Mimo to žádání o pomoc Srbové, kteří ochotně poslali armádu Stepanovičovu (timocká divise I. a dunajská II. výzvy, celkem s posilami a dělostřelectvem asi 48.000 mužů), jež došla 5. listopadu drahou.

Za jednání v Londýně žádali Turci, aby Drinopol byl jim ponechán, poněvadž jej do té doby udrželi; snad by se jim to bylo podařilo, neboť 23. měl být již uzavřen mír, když tu v Cařihradě nastal státní převrat; Enver bej svrhl vládu, Nazim paša byl zastřelen a mladoturek Mahmud Šefket jmenován velkovezírem; následkem toho byla 28. ledna londýnská konference přerušena, 30. vypověděno příměří a 3. února nastal znovu stav válečný. Bulhaři ustoupí od Čataldže k Ergeně, poněvadž se Turci pokoušejí vysadit mužstvo na různých místech pobřeží; aby tomu překazili, obsadí Bulhaři hrdlo poloostrova dardanelského u Bulairu; turecké pokusy o přistání se nezdaří.

Operace proti Drinopoli jsou pak dále připravovány a dne 23. března je dán rozkaz k útoku. Fronta je rozdělena takto: Srbové mezi Tundžou a Ardou na západní straně pevnosti, timocká divise od severu až k Marice, dunajská mezi Maricou a Ardou. Útočné cíle jsou Ekmekčiköj, Kadinköj a Papas Tepe. Bulhaři na východní straně, od severu počínaje, napřed polovina 11. divise, pak 4. divise, dvě brigády 8., dvě brigády 3., pak zase jedna brigáda 3. a dvě brigády 11 divise, na jihu pak zbytek 8 divise. Těžká artilerie soustředěna proti severovýchodním tvrzím: Kajalyk, Taš Tabya, Ajvas Baba a Ardži Jolu. Doprava baterií byla obtížná, poněvadž nebylo zákopníků k úpravě cest, také bylo těžko shromáždit dosti střeliva; na konci bylo nahromaděno asi 500 střel pro každé dělo. Baterie postaveny ukrytě, velitelé pozorovali lomenými dalekohledy až na 9 km. Střelba se měla konat podle plánu 1:20.000 s pomocí německých kružníků. Kalibry byly 12cm a 15cm houfnice, většinou Schneiderovy, a 12cm dalekonosná děla; dostřel 5400—10.000 m.

Palba zahájena 24. března v 1 hodinu odpoledne, k 8. hodině polevila, aby se pěchota mohla připravit k útoku, nejsouc rušena projektily děl odpovídajících z pevnosti. Dne 25. ve 3 hodiny ráno se vojska dostanou bez překážky na 50—100 kroků k nepřátelským postavením v předpolí; ve 4 hodiny dán rozkaz k zteči a v 5 hodin je

celé toto postavení východního sektoru v bulharských rukách. Byl to vlastně noční přepad velikého slohu. Ve 4 hodiny 30 minut znovu zahájena palba — Ivanov chtěl vzít ještě tvrze — proti hlavní obranné čáře. Tři těžké baterie a celá polní artilerie vtaženy do dobytých posic. Pěchota se zahníždí na 200—300 kroků od překážek, kde přes den zůstane. — Zatím na jihu vezmou Bulhaři tři pevnůstky, ale čtvrtou, Tokat Bajr, podrží Turci. Místo to bylo nazváno „údolím smrti“. — Za západě dunajská divise útočí bezvysledně na Papas Tepe, ale timocká vezme druhé dva svrchu uvedené útočné cíle. — V noci na 26. pionýři bulharští roztrhají překážky proti Ardži Jolu a mezi Ardži Jolu a Ajvas Baba v úhrnné šířce asi 43 m. Muži se při tom chránili každý dvěma zákopovými štíty. Třetí trhlina, 6 m, byla za dne způsobena minovým granátem. Ve 2 hodiny 30 minut ráno vezme 10. pluk Ardži Jolu, první tvrz, jež padla do rukou bulharských. V 6 hodin 20 minut padne Ajvas Baba (23. pluk a 56. pluk domobranecký) v 7 hodin Taš Tabay, v 8 hodin Kajalyk. Reservy a artilerie ihned následují. Pevnosti nezbude než kapitulovat. Šukri paša zajat podle bulharských zpráv od bulharského plukovníka Markoleva, jenž vnikl do města s 5 srbskými a 2 bulharskými eskadronami přes Kavkaz Tepe, poslední to opevnění na straně jihovýchodní, v tvrzi Hadyrliku; podle srbských zpráv byl zajat majorem Gavrilovičem z 20. pluku srbského, jenž vnikl současně do města. Zdá se, že byl vskutku zajat dvakrát, byv po prvním zajetí na čestné slovo propuštěn znovu do pevnůstek, kde se nalézal se svým štábem.

Bulharské ztráty činily po dobu obléhání asi 11.000 mužů.

Pádem Drinopole byla válka ukončena. Point d'honneur bulharské armády bylo dosaženo, Turci musili nahlédnouti, že ničeho již nemohou očekávat od vítězů. Preliminář míru podepsán v Londýně, dne 30. května 1913; Turci postoupili spojencům všechna svá území západně od čáry Enos—Midia vyjímaje Albanii; také ostrov Kreta odevzdán Řecku. V mírové smlouvě stanoveno, že sultán postupuje tyto země spojeným mocnárům, kteří se pak měli o rozdělení jich sami dohodnouti. O tureckých ostrovech v Aegejském moři, kterých se Řekové zmocnili, měli rozhodnouti panovníci Německa, Rakousko-Uherska, Britanie, Ruska a Italie a prezident francouzské republiky. Finanční otázky měla rozřešiti zvláštní komise, svolaná do Paříže. Mezi Řeky a Bulhary tažena demarkační čára.

Bohužel nedohodli se zástupci vítězných národů o hranice v Makedonii, takže konflikt mezi nimi byl pak rozřešen novou válkou, již Bulharsko přišlo o velkou část své kořisti. Ale to je už jiná, nebláhá kapitola slovanských dějin, na niž není vhodno vzpomínat při tomto desátém výročí první, šťastné balkánské války, kde Srbové tak slavně pomstili svou Kosovskou porážku. „Za Kosovo Kumanovo“ stalo se okřídleným zvoláním, jež se všípilo do srdce každému srbskému junáku.

Inž. KAREL MAYER:

Nový polní automobil.

Motorická doprava a motorové stroje i vozidla vůbec se stávají stále důležitějším faktorem v moderním válečnictví. Nejen, že nahrazují mnohem nevýhodnější potah animální ve vlastní službě dopravní, nýbrž zasahují svou činností a výhodností stále pronika-